

**Filmoteka
Szkolna**

***Mój Nikifor*, reż. Krzysztof Krauze (2004)**

Kierunki interpretacji i zagadnienia interpretacyjne

1. Artysta i jego twórczość jako temat różnych tekstów kultury.

- Postać tytułowa i główny bohater filmu: Nikifor Krynicki, malarz prymitywista.
- Perspektywa, z jakiej ukazywana jest postać Nikifora: filmowa postać malarza Mariana Włosińskiego, a także twórca filmu (perspektywa autorska) – por. tytuł *Mój Nikifor*.
- Fabuła filmowa: ostatnich siedem lat życia Nikifora i relacje łączące go z Marianem Włosińskim:
 - stopniowe „odkrywanie” postaci Nikifora przed oczami widzów,
 - egzystencja bezdomnego „odmieńca” odrzucanego przez społeczeństwo,
 - postrzeganie rzeczywistości przez Nikifora i sposób tworzenia,
 - znaczenie fizycznych ułomności artysty w jego życiu i sztuce,
 - religijność i uduchowienie bohatera,
 - wpływ Nikifora na losy i postawę jego opiekuna.
- Tajemniczość postaci Nikifora (człowiek-zagadka, brak pewnych danych, legendy związane z jego życiem).
- Nikifor Krynicki jako artysta: wolność wewnętrzna, pokora wobec sztuki i tworzenia, bezkompromisowość, upór; jeden z najwybitniejszych malarzy prymitywistów na świecie.
- Sposób prowadzenia narracji filmowej a postrzeganie rzeczywistości przez Nikifora; wybitna kreacja filmowa Krystyny Feldman.
- *Mój Nikifor* jako film biograficzny (definicja filmu biograficznego, relacja między warstwą faktograficzną a filmową kreacją malarza i innych postaci; autentyczność i prawda historyczna a autorska interpretacja biografii i zniekształcanie faktów).
- *Mój Nikifor* jako opowieść o ocalającym wpływie sztuki, która wypełnia egzystencję twórcy.

Przykładowe utwory literackie korespondujące z zagadnieniem:

- Jan Kochanowski, *Pieśń XXIV, Ks. II* [*Niezwykłym i nie leda piórem opatrzony...*]
– wyraz dumy renesansowego poety, który jest przeświadczony, że swoją twórczością zyska sławę i zapewni sobie nieśmiertelną pamięć wśród potomnych.
- Jan Kochanowski, *Pieśń XXV, Ks. II (Hymn)*
– hymn ku czci Boga – najdoskonalszego artysty (topos *Deus artifex*), który stworzył świat doskonały, harmonijny i piękny (idee klasycyzmu); pochwała niewidzialnego Boga przez piękno widzialnego świata – Jego dzieła.
- Cyprian Norwid, *Fortepian Szopena*
– Norwidowska koncepcja sztuki jako idealnego zespolenia trzech pierwiastków: etyki chrześcijańskiej, klasycznej prostoty i rodzimej kultury ludowej; wspomnienie przedśmiertnych chwil Fryderyka Chopina, którego twórczość była przykładem sztuki doskonałej (podobnie jak Fidiasza czy Ajschylosa); przeświadczenie, że sztuka doskonała, choć odrzucana przez współczesnych, musi w przyszłości przyczynić się do moralnego odrodzenia społeczeństwa.
- Eliza Orzeszkowa, *Nad Niemnem*
– negatywna postać Zygmunta Korczyńskiego, uważającego siebie za wielkiego artystę, a w rzeczywistości będącego „czarnym charakterem” powieści, człowiekiem pozbawionym uczuć i moralności, cynikiem drwiącym z najświętszych wartości, egoistą.
- Stanisław Wyspiański, *Wesele*
– postacie młodopolskich artystów związanych ze środowiskiem krakowskim (mających autentyczne pierwowzory); ukazane na ich przykładach kompleksy, marzenia, dylematy twórców epoki (chłopomania, powierzchowność, bierność, pustka wewnętrzna maskowana słowami, marzenia o wielkości i przewodzeniu narodowi).
- Maria Kuncewiczowa, *Cudzoziemka*
– psychoanalityczna introspekcja osobowości Róży Żabczyńskiej, niespełnionej artystki i nieszczęśliwej kobiety, która dopiero na krótko przed śmiercią odkrywa prawdziwe przyczyny swoich kompleksów.

2. Sposób ukazania samotności człowieka w społeczeństwie w utworach literackich i dziełach innych sztuk.

- Bohater filmu: Nikifor Krynicki, malarz prymitywista, postać autentyczna, ale mało znana (brak informacji o jego pochodzeniu, danych osobowych itp.), za to osnuta swoistą legendą.

- Przedstawienie postaci Nikifora za pomocą środków filmowych:
 - egzystencja bezdomnego, kalekiego „odmieńca” odrzucanego przez społeczeństwo;
 - postrzeganie rzeczywistości i sposób tworzenia;
 - religijność i uduchowanie bohatera;
 - wybitna kreacja Krystyny Feldman.
- Nikifor – człowiek znikąd, o nieznanym imieniu, bezdomny, bez papierów i metryki urodzenia.
- Pierwsze spotkanie z Włosińskim, który próbuje się pozbyć niechcianego gościa (podobnie jak wiele osób przed nim); człowiek niezrozumiany przez otoczenie, samotny.
- Historia przyjaźni Nikifora z Włosińskim, który stopniowo odkrywa niezwykłość prymitywisty i poświęca się opiece nad kalekim artystą, porzuciwszy własne plany twórcze.
- Cel filmu: nie akcja (mało wyrazista), lecz sposób postrzegania rzeczywistości przez artystę, akt twórczy; jednolitość ukazwanej postaci, która się nie zmienia.
- Stosunek Nikifora do otaczającej rzeczywistości (jest obojętny na ludzi i sprawy, które go nie dotyczą, interesuje go otaczające piękno świata jako tworzywo jego obrazów); rola zdjęć filmowych (ujęcia panoramiczne, nostalgiczny obraz Krynicy).
- Znaczenie tytułu (*Mój Nikifor*) a sposób ukazania postaci artysty (perspektywa autorska, subiektywne ukazywanie portretowanej w filmie postaci).
- Statyczność postaci Nikifora ukazanego w filmie (bohater się nie zmienia).
- Trudy egzystencji Nikifora, samotność, cierpienie; ocalająca moc sztuki.

Przykładowe utwory literackie korespondujące z zagadnieniem:

- Johann Wolfgang Goethe, *Cierpienia młodego Wertera*
 - prototyp bohatera romantycznego, samotnego wśród ludzi z powodu odmiennego widzenia świata, szczególnej wrażliwości, zdolności odbierania świata sercem i poczucia duchowej wyższości; samotność z powodu zamknięcia się w kręgu miłości i związanego z nią cierpienia.
- Adam Mickiewicz, IV część *Dziadów*
 - bohater typu werterowskiego, samotny i wyalienowany ze społeczeństwa, postać o niejasnej strukturze ontologicznej (między światem duchów i ludzi), cierpiący z powodu niezwyklej wrażliwości i przeżywania nieszczęśliwej miłości.

- Juliusz Słowacki, *Kordian*

– różne źródła samotności bohatera ukazanego w kolejnych etapach rozwoju: samotność młodzieńca, który myśli o śmierci i nie potrafi znaleźć sensu życia, a w dodatku przeżywa zawód miłosny; samotna podróż po Europie i konfrontacja ze światem, poszukiwanie wartości i ideałów; rozczarowanie; samotna walka w obronie ojczyzny – próba zabicia cara.

- Bolesław Prus, *Lalka*

– Wokulski jako człowiek samotny, dla którego nie ma miejsca w społeczeństwie (bo wyszedł ze swojej warstwy społecznej, a inna go nie przyjęła); jednostka wybitna, której mialki i zawistny świat nie potrafi zaakceptować, nierozumiany nawet przez bliskiego przyjaciela, Rzeckiego, odrzucany i zdradzony przez ukochaną kobietę, której idealny portret dawał mu impuls do życia i działania.

- Stefan Żeromski, *Ludzie bezdomni*

– wybrana przez Judyńską bezdomność skazuje go na samotność; odrzuca miłość Joasi i szczęście z ukochaną kobietą, by (samotnie) realizować misję, do której obliguje go jego pochodzenie (musi spłacić dług wobec nędzarzy).

3. Sztuka – zapis istniejącej rzeczywistości czy kreowanie nowych światów? Jak ten problem ukazują różne teksty kultury.

- Warstwa faktograficzna: autentyczne postacie (Nikifor, Marian Włosiński i inni), sytuacje, miejsca (Krynica); znane fakty z ostatnich siedmiu lat życia artysty jako punkt wyjścia dla przedstawienia jego biografii.

- Przedstawienie postaci Nikifora za pomocą środków filmowych (m.in. pomysł obsadzenia w tej roli Krystyny Feldman; minimalizacja akcji na rzecz pogłębienia analizy postaci artysty i jego sposobu tworzenia).

- Znaczenie tytułu (*Mój Nikifor*) a sposób ukazania postaci artysty (perspektywa autorska, własne widzenie portretowanej w filmie postaci).

- Filmowe biografie jako współczesny gatunek filmowy (i różne jego odmiany); biografie artystów jako często wykorzystywany temat kina:

– w centrum fabuły autentyczna postać,

– dopuszczalne zniekształcenia rzeczywistości.

- *Mój Nikifor* jako historia „osobista”, intymna refleksja o artyście i jego sztuce.

- Relacje Nikifora z malarzem Marianem Włosińskim jako osnowa akcji filmu; skoncentrowanie się reżysera na faktach znanych i pewnych.

- Marian Włosiński – „drugim” bohaterem filmu; pokazuje, jak spotkanie Nikifora wpłynęło na jego życie.

Przykładowe utwory literackie korespondujące z zagadnieniem:

- Ignacy Krasicki, *Malarze*

– zderzenie postaw dwóch malarzy, z których pierwszy wiernie odtwarzał rzeczywistość (i nie zyskał uznania), za to drugi ją upiększał, pochlebiając odbiorcom (co przyniosło mu pieniądze i uznanie).

- Johann Wolfgang Goethe, *Król olch*

– ballada ukazująca ojca wiozącego przez las chore dziecko; podwójne widzenie tej samej przestrzeni: realistyczne, racjonalne (drzewa, wiatr, deszcz) i mistyczne, kreacyjne (świat duchów i zjaw, rzeczywistość fascynująca, choć pełna grozy).

- Adam Mickiewicz, *Romantyczność*

– manifest romantyzmu, uprawomocniający postrzeganie świata przez pryzmat uczuć, intuicji i wyobraźni, a kwestionujący doświadczenie zmysłów; dopuszczenie do głosu (a nawet preferowanie) mistycznego, duchowego, subiektywnego obrazu rzeczywistości, który ma ukazywać sztukę.

- Bruno Schulz, *Sierpień* (lub inne opowiadanie)

– rekonstrukcja przeszłości; opowieść o własnym dzieciństwie, rodzinie, mieście (Drohobyczu), która wprowadza je w przestrzeń mitu; świat kreowany przez poetyckie, mitotwórcze przetworzenie obrazów życia (kreacjonizm).

- Czesław Miłosz, wybrane wiersze (np. *Campo di Fiori, Który skrzywdziłeś*)

– przedstawienie zadań poety (artysty), którego misją jest zapamiętać, zapisać i przekazać prawdę o rzeczywistości, być głosem tych, którym odebrano mowę, zabitych i poniżonych, a także przenieść wartości, przekazać je przyszłym pokoleniom; postulat bezwzględnej uczciwości artysty w relacjonowaniu prawdy o świecie.

Inne zagadnienia przydatne do interpretacji filmu

- **Uczeń i mistrz** i ich wzajemne relacje jako temat utworów literackich i innych dzieł sztuki.
- Sposób ukazania **choroby i chorego człowieka** w różnych tekstach kultury.
- **Sztuka jako jedna z ważnych potrzeb ludzkich.** Sposób ukazania problemu w tekstach kultury.

Słowa kluczowe

artysta, sztuka, biografia, faktografia, samotność, choroba, mistrz i uczeń